

El llenguatge

El pessebre

25/26 XII/1979

Tothom sap que amb el substantiu pessebre designem una representació en relleu del naixement de Jesús, i que «belèn» que alguns usen amb el mateix significat, no és sinó un castellanisme sorgit, en els darrers anys, per la influència de la llengua escrita. En realitat, pessebre és també, originàriament, un castellanisme, ja que «pesebre» és el nom usual del castellà per a designar la menjadora per als animals. Aquest mot, però, es va introduir ja fa molts anys en la nostra llengua, amb aquest significat especialitzat, i podem dir que hi ha adquirit carta de naturalesa, fins a tal punt que, per a molts catalanoparlants, representa l'única manera de designar el diorama del naixement de Jesús. Un fet fonètic demostra clarament aquesta procedència de la paraula pessebre: la seva pronunciació amb a sorda —que representem per mitjà de ss. Perquè cal saber que en català existeix també la paraula pesebre —pronunciada amb s sonora— prolongament del mateix mot llatí d'on va sorgir la paraula del castellà, i significat «menjadora». Es, però, un terme d'un àmbit geogràfic molt reduït i per això no el trobem als diccionaris, llevat, naturalment, del Diccionari Català Valencià Balear (l'Alcover-Moll), de propòsit exhaustiu, que el localitza en alguns indrets del País Valencià. En lloc de pesebre, en català es diu generalment menjadora. També existeix, amb el mateix valor, la paraula gripia, que el Diccionari Fabra recull, i que ens és especialment familiar per la lectura de Primera història d'Esther, d'Espriu: La gripia del compare flac, és a dir, la menjadora de l'ase.

¶ Hem dit que molts catalanoparlants creuen que pessebre no té sinònims vàlids. Però això no és pas cert. A més de naixement, que trobem a tots els diccionaris, a les Illes Balears i al País Valencià és molt usual la designació betlem, solució, com es veu, paral·lela a la del castellà, cosa que no vol dir pas calcada. I ací escau de recordar que els noms geogràfics d'altres àmbits no sempre revesteixen la mateixa forma en les diverses llengües en que han estat traslladats i per les quals han estat adoptats —i adaptats, cadascun segon la seva pròpia morfologia. Així, el nom de la població on se situa el naixement de Jesús, en català ha revestit la forma Betlem, que es la que ha adquirit, com a nom comú, el significat que comentem. Però segurament la preponderància que ha esgotat el terme pessebre, malgrat el seu origen, es deu —a part de la força d'irradiació barcelonina— a la capacitat que ha demostrat per a la derivació: pessebrisme, pessebrista i pessebristic.